Узроставая перыядызацыя псіхічнага развіцця чалавека

Тэма лекцыі

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

План лекцыі:

- 1. Паняцце аб крытэрыях узроставай перыядызацыі псіхічнага развіцця. Л.С.Выготскі аб крытэрыях узроставай перыядызацыі
- 2. Сацыяльная сітуацыя развіцця, вядучая дзейнасць і псіхалагічныя новаўтварэнні - крытэрыі ўзроставай перыядызацыі
- 3. Крызісы развіцця. Праблема стабільных і крытычных перыядаў развіцця ў тэорыі Л.С.Выготскага
- 4. Параўнальны аналіз узроставых перыядызацый псіхічнага развіцця чалавека розных аўтараў
- 5. Схема ўзроставай перыядызацыі псіхічнага развіцця дзіцяці ў тэорыі Д.Б.Эльконіна

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

Узроставая перыядызацыя - перыядызацыя этапаў у жыцці чалавека і вызначэнне ўзроставых межаў гэтых этапаў, прынятая ў грамадстве сістэма ўзроставай стратыфікацыі.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

Крытэрый - прызнак, падстава, правіла прынящця рашэння па ацэнцы чаго-небудзь на адпаведнасць прад'яўленым патрабаванням.

Крытэрый — гэта прызнак, на падставе якога адбываецца ацэнка, вызначэнне або класіфікацыя чаго-небудзь.

Крытэрый узроставай перыядызацыі — прызнак, які адлюстроўвае істотныя асаблівасці самога працэсу развіцця і з'яўляецца паказчыкам узроставых змяненняў.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

Тры групы крытэрыяў узроставай перыядызацыі згодна Л.С.Выготскаму

1

- **Знешні крытэрый**
- 1. Біягенетычны прынцып (К.Гетчынсан, У.Штэрн)
- 2. Ступені сістэмы адукацыі (Р.Заззо)

2

- **Унутраны крытэрый**
- 1. Дэнціцыя (П.П.Блонскі)
- 2. Эрагенныя зоны (З.Фрэйд)

3

- **Унутраныя змены самога псіхічнага развіцця**
- 1. Сацыяльная сітуацыя развіцця, псіхалагічныя новаўтварэнні, крызісы развіцця (Л.С.Выготскі)
- 2. Вядучая дзейнасць (А.М.Лявонцьеў)

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

Знешні крытэрый

Біягенетычны прынцып(К.Гетчынсан)

Стадыя	Узрост
стадыя капання	0-5 гадоў
стадыя палявання і захопу	5-8 гадоў
стадыя пастуха	8-12 гадоў
земляробчая стадыя	12-14 гадоў
стадыя прамысловасці і гандлю (сучаснага чалавека)	15 гадоў і далей

Ступені сістэмы адукацыі(Р.Заззо)

Стадыя	Узрост
ранняе дзяцінства	0-3 гадоў
дашкольнае дзяцінства	3-6 гадоў
пачатковая школьная адукацыя	6-12 гадоў
навучанне ў сярэдняй школе	12-16 гадоў
вышэйшая і універсітэцкая адукацыя	16 гадоў и далей

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

Унутраны крытэрый

Дэнціцыя (П.П.Блонскі)

Стадыя	Узрост
Бяззубае дзяцінства	0-2 гады
Малочназубае дзяцінства	2-6 гадоў
Пастаяннназубае дзяцінства	6 -18-20 гадоў

Эрагенныя зоны (З.Фрэйд)

Стадыя	Узрост
Аральная	0-1,5 гадоў
Анальная	1,5-3 гадоў
Фалічная	3-6 гадоў
Латэнтная	6-12 гадоў
Генітальная	12-18 гадоў

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

САЦЫЯЛЬНАЯ СІТУАЦЫЯ РАЗВІЦЦЯ (Л.С. Выготскі) – гэта асаблівае спалучэнне ўнутраных працэсаў развіцця і знешніх умоў, якое з'яўляецца тыповым для кожнага ўзроставага этапу, якое вызначае дынаміку псіхічнага развіцця на працягу адпаведнага ўзроставага перыяду і якасна своеасаблівыя псіхалагічныя новаўтварэнні, што ўзнікаюць ў канцы гэтага перыяду.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

Сацыяльная сітуацыя развіцця (Л.С.Выготскі, Л.І.Бажовіч)

Аб'ектыўны аспект

- Месца асобы ў сістэме сацыяльных адносін; уключае ў сябе розныя аб'ектыўныя сферы ўзаемаадносін асобы з соцыумам (Выготскі)
- Пэўнае месца ў сістэме даступных дзіцяці грамадскіх адносін, якія характарызуюцца вядомай сістэмай правоў і абавязкаў дзіцяці, пэўнымі патрабаваннямі да яго паводзін і дзейнасці, пэўнымі сацыяльнымі чаканнямі і санкцыямі (Бажовіч)

Суб'ектыўны аспект

- **Унутраная пазіцыя** асобы, якая звязана з развіццём самасвядомасці і самаацэнкі, а таксама перажываннем сваіх адносін (Выготскі)
- **Ўнутраная пазіцыя** дзіцяці, якая адлюстроўвае яго стаўленне да ўласнай аб'ектыўнай сацыяльнай пазіцыі, пераломленае праз уласную сістэму патрэбаў і матываў (Бажовіч)

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

Унутраная пазіцыя (Л.І. Бажовіч) - сістэма ўнутраных фактараў, праз якую пераламляюцца і апасрэдуюцца ўздзеянні асяроддзя і якая вызначае тое, як дзіця ставіцца да сваёй аб'ектыўнай пазіцыі ў грамадстве, якую ён фактычна займае ці хацеў бы займаць.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

Вядучая дзейнасць (А.М. Лявонцьеў) - дзейнасць, выкананне якой вызначае ўзнікненне і фарміраванне асноўных псіхалагічных новаўтварэнняў чалавека на пэўнай стадыі псіхічнага развіцця.

- ***Па-першае***, гэта такая дзейнасць, у форме якой узнікаюць і ўнутры якой дыферэнцыюцца іншыя, новыя віды дзейнасці.
- ***Па-другое***, гэта такая дзейнасць, у якой фарміруюцца ці перабудоўваюцца прыватныя псіхічныя працэсы.
- ***Па-трэцяе***, гэта такая дзейнасць, ад якой бліжэйшым чынам залежаць адзначаемыя ў дадзеным ўзросце асноўныя змены асобы дзіцяці.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

Віды вядучай дзейнасці

- Непасрэдныя эмацыянальныя зносіны дзіцяці з дарослымі
- Прадметна-маніпулятыўная дзейнасць
- Сюжэтна-ролевая гульня
- Вучэбная дзейнасць
- Зносіны падлеткаў з аднагодкамі
- Вучэбна-прафесійная дзейнасць
- Прафесійная (працоўная) дзейнасць
- Унутраная (рэфлексіўная) дзейнасць, накіраваная на прыняцце свайго жыццёвага шляху

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

Псіхалагічныя новаўтварэнні - гэта:

— **па-першае,** псіхічныя і сацыяльныя змены, якія ўзнікаюць на дадзенай ступені развіцця і вызначаюць свядомасць дзіцяці, яго стаўленне да асяроддзя, ўнутранае і знешняе жыццё, ход развіцця ў дадзены перыяд;

— **па-другое,** абагульнены вынік зменаў, усяго псіхічнага развіцця дзіцяці ў адпаведны перыяд, які становіцца зыходным для фарміравання псіхічных працэсаў і асобы дзіцяці ў наступным ўзросце (Выготскі Л.С.).

РЕПОЗИТОРИЙ ВГПУ

Працэс псіхічнага развіцця

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

Крызіс (ад грэч. krisis) – «рашэнне, паваротны пункт, зыход, суд», гэта значыць, рэзкі, круты пералом у ходзе якога-небудзь працэсу, які змяняе яго форму, напрамак а таксама кропка выбару, якая перакрэслівае нешта ў мінулым.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

Крызісы (Э.Ф. Зеер)

- ***Нарматыўныя*** – неабходныя для нармальнага, паступальнага ходу асобаснага развіцця (крызісы псіхічнага развіцця ў дзяцінстве і крызісы прафесійнага развіцця ў сталасці)
- ***Ненарматыўныя*** - носяць верагоднасны або неўратычны характар, абумоўлены рознымі псіхічнымі зменамі: «перабудова свядомасці, несвядомыя ўражанні, інстынкты, ірацыянальныя тэндэнцыі - усё, што спараджае ўнутраны канфлікт, разузгадненне псіхалагічнай цэласнасці»

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

А.М. Лявонцьеў вылучаў

- **Крызіс** - негатыўная з'ява, сведчанне, незавершанага своечасова пераходу;
- негатыўнае ўспрыманне асобай рэвалюцыйных змяненняў

- **Крытычны перыяд** - непазбежны пераход з адной стадыі развіцця на іншую, звязаны з якаснымі зменамі ў развіцці;
- адлюстроўвае сутнасць працэсу развіцця, які складаецца з адносна стабільных і, парушаючых стабільнасць, перыядаў

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

Э. Эрыксан

Крызіс - непазбежны паваротны пункт, крытычны момант у развіцці, «пасля якога развіццё паверне ў той ці іншы бок, выкарыстоўваючы магчымасці росту, здольнасць да акрыяння і далейшай дыферэнцыяцыі».

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

Віды перыядаў развіцця
(Л.С. Выготскі)

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

Стабільныя

- Узросты пераважна плаўнага, часта непрыкметнага ўнутранага змянення асобы дзіцяці, якое здзяйсняецца шляхам нязначных «малекулярных» дасягненняў. На працягу больш-менш працяглага тэрміну, які ахоплівае звычайна некалькі гадоў, не адбываецца якіх-небудзь фундаментальных, рэзкіх асобасных зрухаў і пераменаў;
- Сацыяльная сітуацыя развіцця гарманічная

Крытычныя

- На працягу адносна кароткага часу сканцэнтраваны рэзкія і капітальныя зрухі і зрушэнні, змены і пераломы асобы дзіцяці. Дзіця змяняецца ў цэлым, у асноўных рысах асобы. Развіццё прымае бурны, імклівы, часам катастрафічны характар, яно нагадвае рэвалюцыйную плынь падзей як па тэмпе змяненняў, што адбываюцца тут, так і па іх сэнсе.
- Сацыяльная сітуацыя развіцця супярэчлівая, канфліктная

Крызіс (Л.С. Выготскі):

1) засяроджванне рэзкіх і капітальных зрухаў, змяненняў і пераломаў ў асобе дзіцяці;
2) пераломны пункт у нармальным ходзе псіхічнага развіцця;
3) ланцуг ўнутраных змен дзіцяці пры адносна нязначных знешніх зменах.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

Сутнасць крызісу

Л.С. Выготскі

- перабудова ўнутранага перажывання, якое вызначае стаўленне дзіцяці да асяроддзя, змяненне патрэбаў і памкненняў, рухаючых яго паводзінамі, з прычыны ўзнікнення псіхалагічных новаўтварэнняў.

Л.І. Бажовіч

- незадавальненне новых патрэбаў дзіцяці, узнікненне якіх абумоўлена асобаснымі новаўтварэннямі адпаведнага ўзроставага перыяду.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

Прычына крызісу згодна Д.Б. Эльконіну

- Супярэчнасці, якія ўзнікаюць паміж арыентацыямі дзіцяці ў сістэмах адносін **«дзіця - грамадскі прадмет» і «дзіця - грамадскі дарослы».**

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

Два бакі крызісу

Разбуральная

- Уключае ў сябе працэсы згортвання і адмірання, якія сканцэнтраваны пераважна ў крызісных узростах

Канструктыўная

- Уключае пазітыўныя змены, якія складаюць галоўны сэнс кожнага пераломнага перыяду

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

Асаблівасці праходжання крызісаў развіцца

- **Невыразнасць межаў**, што аддзяляюць пачатак і канец крызісу ад сумежных узростаў. У сярэдзіне крызісу адзначаецца наяўнасць кульмінацыйнай кропкі (папярэдняе ёй паўгоддзе лічыцца пачаткам, а наступнае - заканчэннем крызісу);
- **Цяжкасці ў выхаваўчай сферы** (падзенне паспяховасці, паслабленне цікавасці да школьных заняткаў і агульнае зніжэнне працаздольнасці, больш-менш вострыя канфлікты з навакольнымі; ўнутранае жыццё часам звязана з балючымі і пакутлівымі перажываннямі, з ўнутранымі канфліктамі);
- **Варыятыўнасць** праходжання крызісаў (літычнае і крытычнае цячэнне).

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

Крызісы развіцця

- Нованароджанасці
- 1-га года
- 3-х гадоў
- 6-7 гадоў
- 10-11 гадоў
- 14-15 гадоў
- 20-23 гадоў
- 30-гадовага ўзросту
- 40-45 гадоў
- 60-65 гадоў

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

Перыядызацыя

Э.Мейман

Стадыя	Асаблівасці
Фантастычнага сінтэзу, 0-7 гадоў	абагульняюць асобныя адчуванні без якой-небудзь сістэмы і логікі. У выніку атрымлівае паняцці, якія з'яўляюцца «фантастычнымі», мала звязанымі з аб'ектыўнай рэальнасцю
Аналіза, 7-12 гадоў	дыферэнцыяцыя, разлажэнне агульных паняццяў, іх расчляненне на часткі, што дазваляе сфарміраваць адэкватнае разуменне аб гэтых частках
Разумовага сінтэзу, 12 - 16 гадоў	аперацыйнае мысленне, можа інтэграваць асобныя паняцці, здольны атрымліваць навуковыя ўяўленні пра навакольны свет

Ж. Піажэ

Стадыя	Асаблівасці
Сэнсаматорны інтэлект, 0-2 гады	Няма паняццяў, логікі, сродак пазнання – практычныя дзеянні і адчуванні
Дааперацыянальны інтэлект, 2-6 гадоў	Эгацэнтрызм, рэалізм, адсутнічае разуменне прынцыпу захавання, няма логікі
Канкрэтна-аперацыянальны інтэлект, 6-12 гадоў	Развіваецца логіка, засваенне пэўных паняццяў, зваротныя разумовыя дзеянні, дэцэнтрацыя
Фармальна-аперацыянальны інтэлект, 12-16	Развітая логіка, лёгкасць зварачальнасці думкі, засваенне абстрактных

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

Перыядызацыя В.І. Слабодчыкава

Ступені развіцця суб'ектнасці	Матрыца ўзросту			
	Перыяд станаўлення сумеснага быцця		*Перыяд рэалізацыі сама-бытнасці*	
	Крызісы «нараджэння»	*Стадии принятия*	*Крызісы развіцця*	*Стадыі асваення*
Ажыўлення	Родавы - 2 мес. - +3 тыдн.	Нованароджанасць 0,5-4 мес.	Нованароджанасці 3,5-7 мес.	Маленства 6-12 мес.
Адушаўлення	Маленства 11 мес. - 18 мес.	Ранняе дзяцінства 1,3-3 гадоў	Ранняга дзяцінства 2,5-3,5 гадоў	Дашкольнае дзяцінства 3-6,5 гадоў
Персаналізацыі	Дзяцінства 5,5–7,5 гадоў	Малалецтва 7-11,5 гадоў	Малалецтва 11-14 гадоў	Юнацтва 13,5-18 гадоў
Індывідуалізацыі	Юнацтва 17-21 гадоў	Маладосць 19-28 гадоў	Маладосці 27-33 гадоў	Дарослаcць 32-42 гадоў
Універсалізацыі	Дарослаcці 39-45 гадоў Крызіс індывідуальнага жыцця	Сталасць 44-60 гадоў	Сталасці 55-65 гадоў	Старасць 62 гады і болей

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

Перыядызацыя Д.Б. Эльконіна

Узроставыя эпохі	Раннее детство		Детство		Отрочество	
Узроставыя перыяды	Маленства	Ранні ўзрост	Дошкольны ўзрост	Малодшы школьны ўзрост	Падлеткавы ўзрост	Ранняе юнацтва
Крызісы развіцця	Нованароджанасць	1 года	3 гадоў	6-7 гадоў	10-11 гадоў	14-15 гадоў
Сацыяльная сітуацыя развіцця	«МЫ»	Дзіця-ПРАДМЕТ-дарослы	Дзіця-ДАРОСЛЫ; Дзіця-аднагодкі	Дзіця-НАСТАЎНІК; Дзіця-бацькі; Дзіця-аднагодкі	Дзіця-АДНАГОДКІ	«Парог дарослага жыцця»
Вядучая дзейнасць	Непасрэдныя эмацыянальныя зносіны	Прадметна-маніпулятыўная	Сюжэтна-ролевая гульня	Вучэбная	Зносіны з аднагодкамі	Вучэбна-прафесійная
Пераважная сфера развіцця	М-П	А-Т	М-П	А-Т	М-П	А-Т
Псіхалагічныя						

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ